

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การที่จะพัฒนาสังคมไทยเพื่อให้สามารถก้าวไปข้างหน้าได้อย่างมีความมั่นคงท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อันเป็นผลกระทบที่เชื่อมโยงจากบริบทของสังคมโลกนั้น การพัฒนาคนถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุด และระบบการศึกษาที่มีคุณภาพเท่านั้น จึงจะเอื้อต่อการพัฒนาคนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 20) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 1 มาตรา 6 บัญญัติให้การศึกษาต้อง เป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และ หมวด 4 ที่กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 5-12) และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ที่มีเป้าหมายในการพัฒนาสังคมไทยที่พึงประสงค์เพื่อพัฒนาสู่สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพไว้ 3 ด้าน คือ สังคมแห่งคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งการพัฒนาให้เป็นสังคมแห่งคุณภาพนั้น ได้ยึดหลักการพัฒนาว่า ต้องสร้างคนให้เป็นคนดี คนเก่ง พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกสาธารณะ พึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข และพัฒนาให้คนไทยมีสุขภาพดี มีคุณภาพ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีคุณธรรม มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม (ธีระพล อรุณะกสิกร และคนอื่น ๆ. 2544 : 15-20) การที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าวนี้ จำเป็นต้องได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งของทุกหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน ชุมชน สังคม และครอบครัวของนักเรียนเอง (กรมสามัญศึกษา. 2544 : 1)

จากสภาพสังคมไทยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้คนในสังคมเกิดปัญหามากมายเกี่ยวกับการบิบบันทางเศรษฐกิจ และสังคม มีผลทำให้แต่ละครอบครัวต้องดิ้นรนต่อสู้ชีวิตประจำวันมากขึ้น ทำให้สามภรรยา และสมาชิกในครอบครัวมีความห่างเหินกันมี

การพึ่งพาอาศัยกันน้อยลง และเกิดแรงกดดันบีบคั้นต่าง ๆ ส่งผลกระทบต่อทางจิตใจ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของปัญหาการหย่าร้าง เมื่อมีปัญหาการหย่าร้างเกิดขึ้นจะทำให้กระทบกระเทือนต่อสภาวะจิตใจของสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มาจากครอบครัวหย่าร้างจะมีสภาพเจ็บป่วยทางจิตใจ เช่น ขาดความมั่นคงทางอารมณ์ ขาดความรักความอบอุ่น มีปมด้อย ขาดความเข้าใจตนเอง ปัญหาทางสังคมต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะปัญหาเด็กและเยาวชน พบว่า เด็กจำนวนไม่น้อยมีปัญหาด้านครอบครัว และการเลี้ยงดู ทำให้ถูกทอดทิ้ง ขาดโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์ และจิตใจอย่างเหมาะสม เป็นเหตุให้เกิดปัญหาการปรับตัวและการดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข เด็กจำนวนหนึ่งมีปัญหาด้านพฤติกรรมมีความเครียดความขัดแย้ง และหันไปใช้สารเสพติดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และทำให้เกิดการติดยา การมั่วสุมกระทำ ความผิดตามมา (กรมสุขภาพจิต. 2546 : 1) บางรายประสบปัญหาความ กลัดกลุ้มและทุกข์ใจ จนต้องหาทางออกที่ไม่เหมาะสม เช่น การฆ่าตัวตาย กลายเป็นอาชญากร ประพฤติคนแบบลักเพศหันเข้าหาสุรา รวมทั้งสิ่งเสพติดประเภทต่าง ๆ และแยกตัวจากสังคม เพราะขาดการได้รับการแนะแนว การดูแลเอาใจใส่จากบิดามารดา (สำนักนายกรัฐมนตร. 2546 : 37)

การจัดการศึกษาของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศชาติ มีโครงสร้างหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น คือ ช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ช่วง ชั้นที่ 2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 และช่วง ชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 5) สำหรับเด็กที่เรียนในช่วงชั้นที่ 3-4 อยู่ในวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่ต้องการหาเอกลักษณ์ของตนเอง อยากรู้อยากเห็น อยากลอง ต้องการอิสระจากครอบครัว ต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน บางครั้งดูเหมือนให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ เหล่านี้เป็นธรรมชาติของวัยรุ่นระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานที่เป็นระบบ มีความชัดเจน มีการประสานงานความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน รวมทั้งมีวิธีการ กิจกรรม และเครื่องมือต่าง ๆ ที่มีคุณภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอันจะส่งผลให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ โดยมีแนวคิดหลักการดำเนินงาน คือ มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต เพียงแต่ใช้เวลาและวิธีการที่แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้น การย้เด็กนักเรียนเป็นสำคัญในการพัฒนา เพื่อดูแลช่วยเหลือทั้งด้านการป้องกัน แก้ไขปัญหา หรือการส่งเสริมจึงเป็นสิ่งจำเป็น และความสำเร็จของงาน

ต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ทั้งการร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำของทุกคน ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น บุคลากรโรงเรียนในทุกระดับ ผู้ปกครองหรือชุมชน (กรมสามัญศึกษา. 2544 : 3 – 6)

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพระบบหนึ่ง ที่กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกระทรวง สาธารณสุข โดยกรมสุขภาพจิต ได้ร่วมกันวางรากฐานเพื่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียน (กษมา วรวรรม ฅ อยุธา. คำนำ ; อ้างอิงมาจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : คำนำ) เป็นระบบที่เหมาะสมกับการพัฒนาป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียนในยุคปัจจุบัน ระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีองค์ประกอบสำคัญ คือ การรู้จัก นักเรียนเป็นรายบุคคล โดยครูที่ปรึกษาต้องดำเนินการและจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน แต่ละคน ทั้งในด้านการเรียน ด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ความประพฤติ การคัดกรองนักเรียน เป็นการพิจารณาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตัวนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่มพิเศษ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา การส่งเสริมนักเรียนเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคน มีคุณภาพ มีความภาคภูมิใจในตนเอง การป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน เป็นการดูแลเอาใจใส่ นักเรียน กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหาด้วยการให้คำปรึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาการส่งต่อนักเรียน เป็นการ ดำเนินการสำหรับกรณีปัญหาที่มีความยุ่งยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วไม่ดีขึ้น ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญ สำหรับแนวคิดหลักสำคัญของการดำเนินงานตามระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีแนวความคิดที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ได้ตลอดชีวิต เพียงแต่ใช้เวลาและวิธีการ ที่แตกต่างกันเนื่องจากแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้น จึงยึดนักเรียนเป็นสำคัญใน การพัฒนาเพื่อดูแลช่วยเหลือ การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ การส่งเสริม ความสำเร็จของงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนต้องอาศัยปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อ ประสิทธิภาพของการดำเนินงาน คือ บุคลากรทุกฝ่ายต้องตระหนักถึงความสำคัญของระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียน ให้การสนับสนุนการดำเนินงานหรือเข้าร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสม และ อย่างสม่ำเสมอ ครูทุกคนและผู้ที่เกี่ยวข้องต้องมีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน มีความสุขที่จะพัฒนา นักเรียนในทุกด้าน คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคณะต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด มีการประชุมคณะทำงานอย่างสม่ำเสมอตามที่กำหนด ครูที่ปรึกษาควรเป็นบุคลากรหลักในการ ดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะต้องได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทุกคน รวมทั้ง การสนับสนุนจากโรงเรียน โดยการดำเนินการให้ครูที่ปรึกษาเป็นผู้ที่มีความรู้ และทักษะใน การดำเนินงาน โดยเฉพาะการให้คำปรึกษาเบื้องต้น และแนวทางการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของ นักเรียน ซึ่งโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ (กรมสุขภาพจิต. 2544 : 13– 19)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีคณะกรรมการขึ้นมากณะหนึ่ง เรียกว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ คือ กำหนดนโยบาย และแผนพัฒนาของสถานศึกษา ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปี ของสถานศึกษา ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการ ของท้องถิ่น กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนให้ เด็กทุกคนในเขตบริการ ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์ สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส เด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนาเต็มตาม ศักยภาพ เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา ส่งเสริมให้มีการระดม ทรัพยากรเพื่อการศึกษาตลอดจนวิทยากรภายนอก ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการ ของนักเรียนทุก ๆ ด้าน รวมถึงการสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานการดำเนินงาน กับองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชน มีส่วนร่วม ใน การพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ให้ความเห็นชอบ รายงานผลการดำเนินงานประจำปีของ สถานศึกษาก่อนนำเสนอต่อสาธารณชน แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะอนุกรรมการเพื่ดำเนินงาน ตามที่เห็นสมควรและปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของ สถานศึกษานั้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 28)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 สังกัด สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีโรงเรียนในสังกัด จำนวน 312 โรงเรียน ในจำนวนนี้มี โรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3 - 4 จำนวน 28 โรงเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1. 2548 : 2) ซึ่งแต่ละโรงเรียนก็มีแนวทางการดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คล้ายคลึงกันตามนโยบายการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของกรมสามัญศึกษาที่ ดำเนินการมาตั้งแต่ ปีการศึกษา 2544 จนถึงปัจจุบัน โดยการดำเนินงานต้องได้รับความร่วมมือ จากทุกฝ่ายทั้ง ครู พ่อ - แม่ ผู้ปกครองและบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งครู พ่อ - แม่ มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยดูแลเอาใจใส่นักเรียนอย่างใกล้ชิด สังเกตพฤติกรรมของนักเรียน อย่างสม่ำเสมอ ทำให้ทราบความเปลี่ยนแปลง และสามารถหาวิธีการป้องกัน หรือแก้ไขปัญหาได้ ทันการณ์ เนื่องจากทุกปัญหาล้วนมีสาเหตุ และไม่ได้เกิดขึ้นทันทีทันใด แต่เป็นการสั่งสม ประสพการณ์ที่มีผลเชิงลบต่อพฤติกรรม ทั้งด้านความคิด ความรู้สึก และการกระทำ หากไม่ได้รับ การช่วยเหลือเบื้องต้น ปัญหาจะถูกกลามมากขึ้นจนมีความซับซ้อนยากแก่การแก้ไขในที่สุด

เมื่อนักเรียนอยู่ที่โรงเรียนก็จะมีครูช่วยทำหน้าที่ดังกล่าวแทนพ่อแม่ในช่วงเวลาหนึ่ง โดยสถานศึกษาทุกแห่งจัดให้มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีองค์ประกอบ 5 ประการคือ

- 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เนื่องจากความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนที่มีพื้นฐานชีวิตที่ไม่เหมือนกันหล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้น การรู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียน จึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษาเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาใช้เป็นประโยชน์ได้
- 2) การคัดกรองนักเรียน เป็นการพิจารณาเกี่ยวกับตัวนักเรียน เพื่อจัดกลุ่มนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มพิเศษ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา การจัดกลุ่มสามารถทำได้หลายวิธี เช่น ใช้แบบประเมิน SDQ ของกรมสุขภาพจิต การสังเกตพฤติกรรม การสอบถาม การสัมภาษณ์ การจัดกลุ่มจะทำให้ครูที่ปรึกษาสามารถช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง
- 3) การส่งเสริมนักเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนที่อยู่ในความดูแลของครูที่ปรึกษาไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ หรือนักเรียนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา ให้มีคุณภาพมากขึ้น มีความภูมิใจในตนเอง ด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา และช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา กลับมาเป็นกลุ่มปกติและมีคุณภาพ
- 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา ในการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน ครูที่ปรึกษาควรให้ความเอาใจใส่ให้นักเรียนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา จำเป็นอย่างมากที่ต้องดูแลอย่างใกล้ชิดและหาวิธีการช่วยเหลือ โดยไม่ยอมปล่อยปละละเลย นักเรียนจนกลายเป็นปัญหาสังคม
- 5) การส่งต่อ ในการป้องกันแก้ไขปัญหานักเรียน โดยครูที่ปรึกษาอาจมีบางกรณียากต่อการช่วยเหลือหรือช่วยเหลือแล้วไม่ดีขึ้นก็ควรส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้เป็นการช่วยเหลือที่ถูกทางและรวดเร็ว การส่งต่อมี 2 แบบ คือ การส่งต่อภายใน หมายถึง การส่งต่อภายในโรงเรียน การส่งต่อภายนอก หมายถึง การส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก ซึ่งจากผลการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปีที่ผ่านมา พบว่า ยังมีอุปสรรค และปัญหาหลายอย่าง เช่น ปัญหานักเรียนมีผลสัมฤทธิ์การเรียนต่ำ นักเรียนขาดระเบียบวินัย นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมในระดับที่ต่ำ และที่สำคัญคือการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่เป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศ แสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานระบบช่วยเหลือนักเรียนยังไม่มีประสิทธิภาพ

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยในฐานะที่มีส่วนเกี่ยวข้องข้องสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ตามการดำเนินงานระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริม นักเรียน 4) การป้องกัน และแก้ไขปัญหา 5) การส่งต่อ ซึ่งจากผลการศึกษา จะใช้เป็นข้อมูล สารสนเทศ ให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้นำไปประกอบการพิจารณา ปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการ ดำเนินงานตามองค์ประกอบของกระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้มีความ เหมาะสม อันจะส่งผลกระทบต่อ การป้องกันปัญหา หรือลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับ นักเรียน ซึ่งเป็นอนาคตที่สำคัญของประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนที่เปิดสอน ในระดับช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ทั้งโดยรวม และ รายด้าน
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ที่มีสถานภาพต่างกัน ทั้งโดยรวมและรายด้าน
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตาม ความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียน ครูผู้สอน และผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนที่เปิดสอน ช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1

สมมติฐานการวิจัย

ระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่ เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ที่มีสถานภาพ ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ทั้งโดยรวมและรายด้าน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ มุ่งศึกษาระดับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 ผู้วิจัยได้นำการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 14-18) มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ภาคเรียนที่ 2/2549 ระหว่างวันที่ 14 – 31 ธันวาคม พ.ศ. 2549 จาก 28 โรงเรียน จำแนกเป็น ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 28 คน ครูผู้สอน จำนวน 1,165 คน และผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน

จำนวน 28 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,221 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1. 2549 : 17 -71)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

1.2.1 ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน ได้กลุ่มตัวอย่าง 26 โรงเรียน จาก 28 โรงเรียน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยการเปิดตาราง ของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 43)

1.2.2 จากการเปิดตาราง ของเครจซี่และมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่าง 26 โรงเรียน จาก 28 โรงเรียน จากนั้นสุ่มอย่างง่าย โดยการจับฉลาก ทำการเขียนชื่อโรงเรียน แต่ละโรงเรียนใน 28 โรงเรียน ลงในแผ่นกระดาษ ใช้ 1 แผ่นต่อ 1 โรงเรียน ใส่ลงไปในกล่องแล้วเขย่าให้คลุกกัน แล้วจึงหยิบกระดาษที่มีชื่อโรงเรียนที่ไม่เอามา 2 โรงเรียน ส่วนที่เหลือในกล่องกระดาษ คือ กลุ่มตัวอย่างที่เลือก 26 โรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวนเป็น ผู้บริหารโรงเรียน 26 คน ครูผู้สอน จำนวน 287 คน และผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 26 คน รวมทั้งสิ้น 339 คน จาก 26 โรงเรียน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่

2.1.1 สถานภาพ ได้แก่

- 1) ผู้บริหารโรงเรียน
- 2) ครูผู้สอน
- 3) ผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การดำเนินงาน หมายถึง การจัดกิจกรรมการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน ของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1
2. ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน อย่างมีระบบขั้นตอน มีวิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐาน คุณภาพ และมีหลักฐานการทำงาน

ที่ตรวจสอบได้ โดยมีบุคคลที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยมุ่งหวัง
เพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีทักษะการดำรงชีวิตและรอดพ้นจากวิกฤต ทั้งปวง
ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่

2.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล หมายถึง การศึกษาพฤติกรรมของนักเรียน
โดยใช้ข้อมูลพื้นฐาน เช่น การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้านแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อคัดกรอง
นักเรียน เป็นประโยชน์ในการส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียนได้อย่างถูกต้อง
ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้มาจากวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย ตามหลักวิชาการและนำ
ข้อมูลเหล่านี้มาแก้ไขปัญหานักเรียนเพื่อไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิด
น้อยที่สุด

2.2 การคัดกรองนักเรียน หมายถึง การพิจารณาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตัวนักเรียน
เพื่อจัดกลุ่มนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ หมายถึง นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูล
ตามเกณฑ์คัดกรองของโรงเรียนแล้วอยู่ในกลุ่มปกติ และกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา หมายถึงนักเรียน
ที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหา ตามเกณฑ์การคัดกรองซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่งในการหาวิธีการที่
เหมาะสมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการ ด้วยความ
รวดเร็วและถูกต้อง

2.3 การส่งเสริมนักเรียน หมายถึง การสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความ
ดูแลให้มีคุณภาพมากขึ้นมีความภูมิใจในตนเองซึ่งจะช่วยป้องกันให้นักเรียนกลุ่มปกติกลายเป็น
กลุ่มใหญ่และจะช่วยส่งเสริมพัฒนาในกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา ให้กลับเป็นกลุ่มปกติ โดยการใช้
กิจกรรมโฮมรูม (Home room) การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting)
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.4 การป้องกันและแก้ไขปัญหา หมายถึง การให้คำปรึกษาเบื้องต้นกับนักเรียน
กลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาตลอดจนการประสานงานกับฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดกิจกรรม
ต่างๆ ได้แก่กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน โดยเลือก
กิจกรรมที่เหมาะสมสอดคล้องกับปัญหานุคลิกลักษณะและสภาพแวดล้อมของนักเรียนแต่ละคน

2.5 การส่งต่อ หมายถึง วิธีแก้ปัญหานักเรียนของครูหรือผู้เกี่ยวข้องที่
ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ โดยการมอบให้ครูที่มีความชำนาญในการแก้ไขปัญหาคำเนินการ
แก้ปัญหา เพื่อให้สามารถช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเหมาะสม การส่งต่อแบ่งเป็น 2 แบบ คือ
การส่งต่อภายใน การส่งต่อภายนอก

2.5.1 การส่งต่อภายใน หมายถึง การที่ครูที่รับผิดชอบส่งนักเรียนให้บุคลากรในโรงเรียนช่วยแก้ไขปัญหา เช่น ครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูฝ่ายปกครอง รองผู้บริหาร ผู้บริหาร

2.5.2 การส่งต่อภายนอก หมายถึง การที่ครูที่รับผิดชอบส่งนักเรียนให้ผู้เชี่ยวชาญภายนอกแก้ไขปัญหา

3. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนในระดับช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1

4. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการหรือผู้รักษาการในตำแหน่งดังกล่าวในโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ในปีการศึกษา 2549

5. ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ในปีการศึกษา 2549

6. ผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน หมายถึง คณะบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งให้ทำหน้าที่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตำแหน่งผู้แทนผู้ปกครอง ในโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ในปีการศึกษา 2549 โรงเรียนละ 1 คน

7. โรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3 - 4 หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1

8. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 หมายถึง หน่วยงานทางการศึกษาที่รับผิดชอบดูแลสถานศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 5 อำเภอ และ 2 กิ่งอำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมือง กิ่งอำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอแกลง อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอกันทรวิชัย อำเภอเชียงยืน และ กิ่งอำเภอชื่นชม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลของการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นข้อสนเทศสำหรับ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ การวางแผน และการปรับปรุงพัฒนา การส่งเสริมการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการช่วยเหลือนักเรียนอย่างยั่งยืนต่อไป